

PAPER DETAILS

TITLE: BARTÓK'UN GECENİN MÜZİĞİ ADLI ESERİNDE PASTORAL TEMALARIN PIYANODA NASIL YANSITILDIGINA DAIR BİR İNCELEME

AUTHORS: Bora ATESYAKAN

PAGES: 533-548

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2918316>

BARTÓK'UN *GECE*NİN MÜZİĞİ ADLI ESERİNDE PASTORAL TEMALARIN PİYANODA NASIL YANSITILDIĞINA DAİR BİR İNCELEME¹

Başvuru Tarihi: 25.11.2022 / Kabul Tarihi: 19.01.2023 / Özgün Makale

Bora ATEŞYAKAN²

ÖZ

'Gece müziği', Macar besteci, piyanist ve etnomüzikolog Béla Bartók'un olgunluk döneminde piyano, oda müziği ve orkestra kompozisyonlarının çoğunlukla yavaş tempodaki bölümleriyle ilişkilendirilen bir müzik stilidir. Adını, bestecinin 1926 yılında bestelediği "Açık Havada"³ [Out (of) Doors] adlı piyano süitinin dördüncü parçasına verdiği "Gecenin Müziği" (The Night's Music) başlığından alan bu stil, genel itibarıyla bu karanlık ve gizemli zaman diliminin içerdiği doğa seslerini ve pastoral hayatın müzikal tasvirlerini yansıtmaktadır. 19.yüzyılın romantik Noktürn⁴ anlayışı ile amaç bakımından benzeş görünmekle birlikte, altyapı katmanlarında yer alan ürkütücü uyumsuzlar ile karakterize edilen bu stilin modernist-izlenimci bir yaklaşım içerdiği açıktır.

Bu çalışmada, Bartók'un doğaya olan tutkusu ve hayranlığından doğan 'gece müziği' stili açıklanmış ve "Gecenin Müziği" başlıklı eser özelinde pastoral temaların yenilikçi müzik anlayışıyla ne şekilde ve ne ölçüde yansıtıldığı mercek altına alınmıştır. Eserdeki tematik motiflerin belirlendiği ve ifade ettikleri sembolik doğa tasvirlerinin açıklandığı bu çalışmanın amacı, genel çözümleme yapılarak müziğin düşünsel derinliğine inmek ve eseri çalışmak isteyenlere fikir verecek bir kaynak oluşturmaktır.

Anahtar kelimeler: Béla Bartók, Out (of) Doors, Gecenin Müziği.

¹ Bu makale, *Açık Havada* piyano süiti kapsamındaki Sanatta Yeterlik Tez çalışmalarından oluşturulmuştur.

² Öğr. Gör. Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Piyano Anasanat Dalı.
E-mail: boraatesyakan@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2759-1093

³ Bu makalede, Bartók'un "Dış Mekanda", "Kapılar Ardında" ya da "Açık Havada" şeklinde Türkçeye çevrilebilecek Sz.81, BB 89 numaralı "Im Freien (Szabadban / Out Doors / En Plein Air)" başlıklı eseri, "Açık Havada" adı ile kullanılacaktır.

⁴ Noktürn (Fr. *Nocturne*, İt. *Notturmo*): Geceyi betimleyen, genellikle sakin ve meditatif bir karaktere sahip olan piyano parçaları için kullanılan başlık (Sadie, 1988, s. 524).

BÉLA BARTÓK – *THE NIGHT'S MUSIC* REFLECTION OF PASTORAL THEME IN PIANO MUSIC

ABSTRACT

'Night music' is a musical style, associated with Hungarian composer, pianist, and ethnomusicologist Béla Bartók concerning his mature oeuvre, mostly in slow movements of piano, chamber music and orchestral works. This style, derived from the title "The Night's Music", given to the fourth piece of his piano suite "Out (of) Doors" by Bartók from 1926, generally reflects the sounds of nature and the musical depictions of idyllic life contained in this dark and mysterious period. Although similar in purpose to the romantic conception of "Nocturn" in the 19th century, it clearly contains a modernist-impressionist approach, characterized by eerie dissonances in its layers.

In this study, the style of 'night music', emerged from Bartók's passion and admiration for nature, is explained and examined, how pastoral themes are reflected through his innovative musical understanding in the piece "Music of the Night". By determining the thematic motifs in the work and explaining their symbolic nature depictions, it is aimed to dive into the intellectual depth of the music and to create an inspirational resource for the pianists.

Keywords: *Béla Bartók, Out (of) Doors, The Night's Music.*

1. GİRİŞ

İnsanın kendini ifade ediş biçimlerinden biri olan müzik yoluyla anlatım, yaşadığı evreni anlamlandırma arayışının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Müzikle ifadenin yüksek gücünü keşfeden insan, doğayı, gerçek veya gerçek dışı olayları, duyguları ve duygu evrelerini, resimleri, hikâye, masal ve efsaneleri, tarih ve coğrafyanın konularını müziksel anlatımın unsurları olarak kullanmıştır. Nesnel dünyada ve evrende akla gelebilecek her öge doğal olarak müziksel anlatımın bir parçasıdır, dolayısıyla tabiatın ve pastoral hayatın sesleri de her zaman bestecilerin malzemesi olmuştur. Besteciler müziğin görece soyutluğuna karşıt bir somutlama olarak; doğa olaylarını, hayvanları ve diğer yaşam formlarını müzikle stilize ederek veya imitasyon yoluyla eserlerinde yansıtmışlardır⁵. Program müziği olarak da adlandırılan bu tip sembolik anlatımlar, ‘öz’ün yerini almasalar da oluşturdukları suretler, insanın hayal gücü ile birleşerek ‘öz’ü yeniden biçimlendirebilirler.

Macar besteci, piyanist ve etnomüzikolog Béla Bartók, Sz.81, BB 89 numaralı *Açık Havada* [Out (of) Doors] başlıklı piyano süitinin dördüncü parçası olan *Gecenin Müziği* (The Night's Music) adlı eserinde pastoral hayatın renklerini ve gecenin atmosferi ve tınlarını, piyano müziği aracılığı ile büyük bir ustalıkla yansıtmıştır.

Süit bölümleri şu şekilde sıralanmaktadır:

1. *Davullar ve Borularla* (With Drums and Pipes)
2. *Barkarol* (Barcarolla)
3. *Müzetler* (Musettes)
4. *Gecenin Müziği* (The Night's Music)
5. *Kovalamaca* (The Chase)

Her müzik enstrümanı gibi piyanonun da hem kendine özgü bazı teknik avantajları, hem de doğasından kaynaklanan bazı güçlükleri bulunmaktadır. Doğal yaşamda duyulabilecek kayan (*glissando*⁶) bir sesin, eş-yedirilmiş akort sistemiyle düzenlenmiş bir piyanoda hiçbir kesiklik olmadan birebir taklit edilmesinin imkansızlığı, bu güçlükler için bir örnektir. Ancak Bartók, keskin duyusu, piyanodaki üstün hakimiyeti ve geliştirdiği yenilikçi yazı üslubu ile *Gecenin Müziği*’nde bu tip zorlukların üstesinden gelerek mesajını dinleyiciye açık bir şekilde

⁵ Bu tip eserlere örnek olarak: Couperin’in “*Les Abeilles*” (Arılar) ve “*Le Moucheron*” (Sivrisinek), L. van Beethoven’ın 6. *Senfonisi* (Pastoral Senfoni), A.Vivaldi’nin *Dört Mevsim*’i, O. Messiaen’in “*Catalogue d’oiseaux*” (Kuş Kataloğu), M. Ravel’in *Miroirs*’dan “*Noctuelles*” (Güveler)’i verilebilir.

⁶ Glissando (İt. *glis'sando*): Bir perdeden diğerine kayarak geçiş. Fransızca *glisser* (kaymak) kelimesinden türetilen “İtalyanlaştırılmış” bir müzik terimidir.

ulaştırmayı başarabilmektedir. Eseri görece kısa bir sürede bestelemiş olması da onun bu konudaki hakimiyetinin bir göstergesidir.

1.1. 1926 Yılı

Piyano eserleri özelinde en verimli dönemi olan ve modern literatür için büyük önem taşıyan birçok eserini yarattığı 1926 yılının yalnızca Haziran ayında, aşağıdaki eserleri eşzamanlı olarak bestelemiştir (Somfai, 1996, s. 176):

- *Piyano Sonatı* – 1. Bölüm, ilk taslak
- *Açık Havada* – *Davullar ve Borularla* ve *Barkarol*, ilk taslak
- *Piyano Sonatı* – 3. Bölüm ve 2. Bölüm, ilk taslak
- *Açık Havada* – *Gecenin Müziği* ve *Kovalamaca*, ilk taslak
- Yukarıdaki eserlerin ikinci taslakları

Neredeyse hayatının her döneminde piyano müziği yazmış olsa da 1926 yılı, müzikologlar tarafından Bartók'un “Piyano Yılı” (Somfai, 1996, s. 47) olarak adlandırılır. Bu yıl, *Dokuz Küçük Piyano Parçası*, *Piyano Sonatı*, *Açık Havada*, *Mikrokosmos*'un bazı parçaları ve ilk *Piyano Konçertosu*'nun birinci bölümünü bestelemiştir.

Aynı yıl 8 Aralık günü Budapeşte Liszt Müzik Akademisinde verdiği resitalde ilk kez seslendirdiği⁷ *Gecenin Müziği*, dinleyenlerde büyük bir beğeni oluşturmuş, ardından sıklıkla icra edilmiş ve popülerlik kazanmıştır. Macaristan'ın o dönemdeki en önemli müzik yazarı sayılan Aladár Tóth'un “Macar doğa-şiirselliğinin en harika başyapıtlarından biri” olarak tanımladığı eser, ilerleyen dönemde Bartók'un “müzikal modernizm diline eşsiz bir katkısı” olarak, klasik bir referans (*locus classicus*) haline gelecektir (Schneider, 2006, s. 81, 84).

1.2. Bartók - Doğa İlişkisi ve *Gecenin Müziği*'nin Esin Kaynağı

Bartók'un doğaya karşı duyduğu özel ilgisinin kökleri, bir tarım okulu müdürü ve botanikçi olan babasına dayanmaktadır (Chung, 2017, s. 138). Babasını sadece yedi yaşındayken kaybetmesine rağmen, hayatında ve müziği üzerinde büyük bir etkisi olmuştur. Erken yaşlarından itibaren doğayla ve pastoral yaşamla yakın ilişki içinde olan besteci,

⁷ World première Location: Budapest (HU) Date: 08.12.1926 <https://www.universaledition.com/bela-bartok-38/works/im-freien-2835>

mevsimlerin, günün ve yaşam formlarının devinimini, doğa manzaralarının sayısız tonlarını son derece duyarlı şekilde eserlerinde yansıtmıştır.

Büyük oğlu Béla Bartók Jr., bestecinin bu özelliğini şu sözlerle açıklamaktadır:

Bartók geleneksel olarak dindar olmasa da bir doğa aşığıydı: Doğanın mucizevi düzeninden her zaman büyük bir saygıyla söz ederdi. Doğa, aynı zamanda Bartók'un hobisiydi. Doğadan örnekler toplardı: Bitkiler, mineraller ve özellikle böcekler. Hayatının ilerleyen dönemlerinde de hayat felsefesini, doğanın çizdiği sade bir görüntü olarak ifade etmiştir: *“Bu kurumuş gübre yığınının hayat var. Bu ölü yığından beslenen bir hayat var. Solucanların ve böceklerin nasıl yoğun bir şekilde çalıştıklarını ve ihtiyaç duydukları her şeye nasıl yardım ettiklerini, küçük tüneller ve geçitler yaptıklarını, sonra toprağın karıştığını, beraberinde başıboş tohumlar getirdiğini görüyorsun. Yakında soluk ot sürgünleri ortaya çıkacak ve yaşam bu ölüm yığınının içinde dolup taşan döngüsünü tamamlayacak”* (Hughes, 2001).

Dönemin önemli keman virtüözlerinden Stefi Geyer'e gönderdiği bir mektupta yazdığı “Çalışabilmek için, insanın yaşama sevincine, yani yaşayan evrene karşı yoğun bir ilgiye sahip olması gerekir. Doğa, Sanat ve Bilim Üçlemesi için coşkuyla dolu olmalıdır.” (Bartók, 1971, s. 82) cümleleri de bestecinin bu yanını açıkça yansıtmaktadır. Bartók'un doğaya olan özel ilgisinin oluşmasında, altı binden fazla halk ezgisini kaydedip belgeleyerek derlediği köy müziği alan araştırmalarının da şüphesiz önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu seyahatlerden edindiği deneyimler, bestecinin kırsal yaşamla bağını daha da kuvvetlendirmiş ve eserlerinin fiktörel yapı taşlarını oluşturmuşlardır.

‘Gece müziği’, Bartók'un özellikle olgunluk döneminde yazdığı eserlerin çoğunlukla yavaş tempodaki bölümlerinde tercih ettiği bir stili ifade etmektedir.

Tablo 1: Kronolojik Sırayla Bela Bartók'un 'Gece Müziği' Tarzındaki Eserlerinin Listesi

Sıra	Eser Adı	Bölüm-Başlık	Ölçüler	Yıl
1	Ondört Bagatel (Fourteen Bagatelles)	Op.6 No.12	*	1908
2	Macar Halk Şarkıları Üzerine 8 Doğaçlama (8 Improvisations on Hungarian Peasant Songs)	Op.20 No.3	*	1920
3	Açık Havada (Out of Doors) No.4	Gecenin Müziği (The Night's Music)	*	1926
4	Mikrokosmos	Vol.VI No.144	*	1926-1937
5	Yaylı Çalgılar Dörtlüsü (String Quartet) No.3	1. Bölüm	No.4'ten No.5'e	1927
6	Yaylı Çalgılar Dörtlüsü (String Quartet) No.4	3. Bölüm	34-41, 47-54, 64-71	1928
7	Piyano Konçerto No.2	2. Bölüm	23-29, 39-53, 62-63, 85-120, 209-217	1930-31
8	Yaylı Çalgılar Dörtlüsü (String Quartet) No.5	2. Bölüm / 4. Bölüm	1-9, 26-35, 50-56 / 1-22, 90-101	1934
9	Yaylılar, Perküsyon ve Çelesta için Müzik (Music for Strings, Percussion and Celesta)	3. Bölüm	1-13, 20-30, 75-82	1936
10	İki Piyano ve Perküsyon için Sonat (Sonata for Two Pianos and Percussion)	2. Bölüm	28-47	1937
11	Orkestra için Konçerto (Concerto for Orchestra)	3. Bölüm "Elegia"	10-18, 106-111, 118-128	1943
12	Piyano Konçerto No.3	2. Bölüm	58-88	1945
13	Viyola Konçertosu	2. Bölüm	30-39	1945

19. yüzyılda ilk kez İrlandalı besteci John Field tarafından ortaya konan ve başta Frédéric Chopin olmak üzere Romantik Dönem'in birçok önemli bestecisi tarafından tercih edilen *Noktürn* anlayışından doğduğu söylenebilir; ancak bu stil, öznellik ve duygular yerine tamamıyla nesnellik ve duyular üzerinde konumlanmaktadır. Gecenin tını dünyasını oluşturan doğa olayları ve hayvan seslerinin yanı sıra, kır hayatının bir parçası olan insanların hayatını da yansıtan 'gece müziği', en dikkat çekici özelliği olan "doğanın seslerine ve kimsesiz melodilere arka plan yaratan ürkütücü uyumsuzlar" (Schneider, 2006, s. 84) üzerinden modernist-izlenimci bir yaklaşımı vurgulamaktadır.

*Tahtadan Prens*⁸ balesinin uvertüründe Székely bölgesindeki ormanın ya da *Mikrokosmos* albümündeki *Nokturno* başlıklı parçada rüzgar sesinin tezahürleri, bestecinin eserlerini hiç dinlememiş veya yazılarını hiç okumamış kişiler için bile anlaşılır olabilmektedir. Ancak, *Gecenin Müziği* adlı eserin, kırsal yaşamın ve doğa seslerinin sembolik anlatımını Bartók'un diğer eserlerinden çok daha saf ve çarpıcı bir şekilde sunduğunu belirtmek gerekir. Bestecinin küçük oğlu Péter Bartók, babasının kız kardeşi Elza'yı sıklıkla ziyaret ettiği Szöllőspuszta bölgesindeki yaz gecelerini şu şekilde belirtmektedir:

Uzaklarda havlayan köpekler, cırcır böcekleri, benzeri sevimli sesler ve kurbağalar dışında evin önünde sessizlikle çevriliydik. 'Kurbağaları unutma!... Dördüncü parçada... Bütün bir

⁸ Béla Bartók, *Tahtadan Prens (The Wooden Prince, Hungarian: A fából faragott királyfi)*, Op. 13, Sz. 60, bir perdelik Pantomim Balesi, 1914–1916 (orkestrasyon 1916–1917) senaryo Béla Balázs. İlk temsil Budapeşte Operası 12 Mayıs 1917 şef Egisto Tango.

atmosfer yaratan Szöller'sün kurbağalarının farkına burada vardım. Hatta ara sıra suya atlıyorlardı ve uzaklardan çok zayıf bir müzik duyuluyordu, insan yapımı türden, belki de yakındaki köyden geliyordu' (Bartók, 2022 s.161,164).

Metinde, *Gecenin Müziği*'nin ilham kaynağının nereden geldiği ve müziğine nasıl yansıdığı açıkça anlaşılmaktadır. Bartók'un yakın aile üyeleri de "*Gecenin Müziği*"nin ilhamının, Bartók'un 1921'den itibaren kız kardeşi Elza'yı ziyaret ettiği Szöllöspusztadaki yaz gecelerinden geldiği konusunda hemfikirdir" (Somfai, 1984, s.6).

2. ÇÖZÜMLEME

Gecenin Müziği, sol elde tekrar eden ve dinleyicide zaman-mekân hissini uyandıran, sıkıca paketlenmiş **pp** nüansta ton kümeleri (*cluster*) ve bu kümelere eklemelenen katmanlar yoluyla, gecenin farklı tınlarını sunmaktadır. Eser boyunca varlığını sürdüren ve gecenin karanlığında uzak arka plan gürültüsü olarak tuhaf bir alan duygusu yaratan bu ton kümeleri üzerinde, ilk olarak ani ve düzensiz bir şekilde beliren hayvan sesleri (**A**) duyulmaktadır. Bu sesleri, önce ağıtı andıran koral tarzında bir halk ezgisi (**B**), ardından da Macar çoban kavalından dökülen melodik bir hat (**C**) takip etmektedir. Pastoral köy yaşantısına ait olan bu insan yapımı müzikler ile çeşitlenen atmosfer, her üç fikrin birleşimiyle olağanüstü bir zenginliğe erişmektedir.

Tablo 2: Eserin Form Yapısı

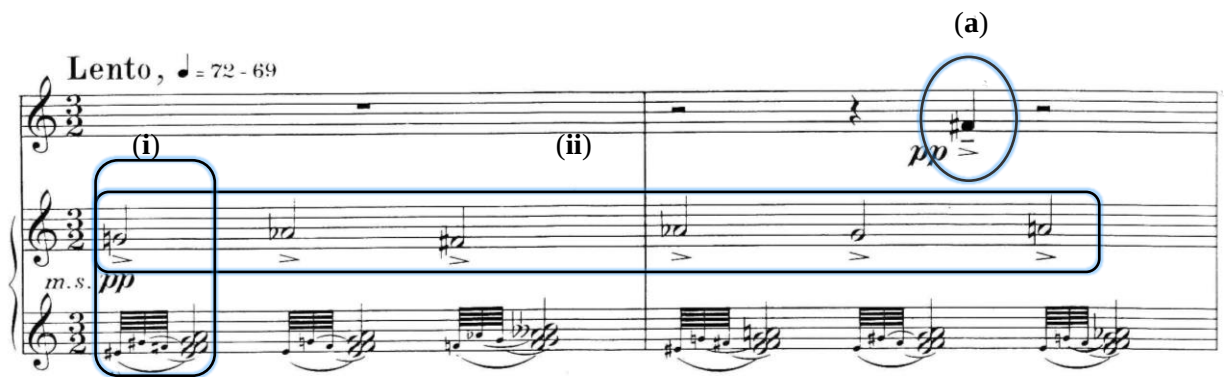
Temel Yapı	I.-----	II.-----	III. -----/-----/----
Ölçüler (71)	1-16 ----- - (16 ölçü)	17-33 ----- (17 ölçü)	34-57 -----/58-66 ----/ 67-71 (24 ölçü) (9 ölçü) / (5 ölçü)
	A ----- (Doğa Sesleri)	B ----- (Halk Şarkısı - Ağıt)	A -----/ /---- (Doğa Sesleri) B /-----/---- (Halk Şarkısı - Ağıt) C -----/-----/---- (Macar Çoban Kavalı)
Yığın (<i>Cluster</i>)	fa-fa#-sol-sol#-la -----/-----/-----		
Ton Ekseni	sol ----- do -----sol/do#-----/-----/-----		
Nüans	pp - p -----		
Tempo	Lento, ♩=76-66 -----/-----/-----		

Bartók, *Gecenin Müziği*'nde ağır ama esnek bir tempo akışı (*Lento*) seçmiş ve nabızı, eserin farklı kesitlerini de gözeterek *Dörtlük* = 66-79 çerçevesinde kullanmıştır. Parçanın başlangıcı

ve genelinde ölçü 3/2’lidir; ancak temel yapının ikinci segmentinde (II.) 5/4, 4/4, 3/4 ve 2/2’lik, üçüncü segmentinde ise (III.) 8/16, 5/16, 6/16, 7/16 ve 3/8’lik karmaşık ölçü değişiklikleri görülmektedir. Tüm bu değişimlerin ana belirleyicileri, A, B ve C’deki tematik unsurların melodik-ritmik yapıları ve rastlantısallıklarıdır. Ölçü yapısı, özellikle ikinci ve üçüncü segmentlerde (3/8’lik ölçüde yazılmış olan Macar Çoban Kavalı kısmı hariç) kuvvetli zaman hissinden çok, melodi kesitleri tarafından belirlenmektedir.

Kompozisyonun formu, sade bir kurguya sahiptir; şarkı (*Lied*) formunun ilkelerine göre değil, üç segmentli bir sıralama şeklinde oluşturulmuştur. Her bir segment, çarpıcı, açık ve bağımsız bir düşünce sunmaktadır ve art arda sergilenen yeni unsurlar aracılığıyla zihinsel-yapısal bir farkındalık yaratılmaktadır. Birinci segmentin başat fikri diğer segmentlerde de arka planda yaşamakta ve bir anlamda zamanda durgunluk hissini iletmektedir, üçüncü ve son segmentte ise tüm fikirlerin üst üste biriktiği görülmektedir. Eser genelinde tonal-armonik veya tematik gelişmelerin tercih edilmeyişi, bu belirgin ama pek benzeri olmayan üçlü yapıyı ilave organizasyonlardan arı kıldığı için, müzikal akış herhangi bir sonuca vararak çözümlenmemektedir. Ancak bu durumun bestecinin planının önemli bir parçası olduğu rahatlıkla düşünülebilir; çünkü bu yaklaşım sayesinde, farklı anların yarattığı atmosferlerin dinleyiciye çok daha net bir şekilde ulaştığı açıktır.

Eserin başlangıcında ve büyük bölümünde, statik bir arka planda tekrar ederek tempoyu da belirleyen, beş bitişik yarım tondan oluşan, uyumsuz ama yumuşak bir ton kümesi (Mi#, Fa#, Sol, Sol#, La) (i) bulunmaktadır.

Görsel 1: 1-2. Ölçüler

İkinci ölçüde sağ elde duyulan Fa# (a), korodaki bir kurbağanın kontrolsüz çıkışı ya da yürüyüşe çıkan kişinin (ki burada bizzat bestecinin kendisi olduğu varsayılabilir) yakınlardan

ayırt ettiği bir kurbağanın sesi misali sivrilmiştir. Küme akorunun belirgin bir şekilde işitilen ve sürekli değişkenlik gösteren (*Sol, Lab, Fa#, Lab, Sol, La*) aksanlı sesleri (ii), dingin bir tempo akışı ve belli belirsiz bir melodi örüntüsü oluşturmaktadır. Sol elde art arda tekrar eden bu uyumsuz ama yumuşak arka plan, dinleyicide geceyi saran bir zaman-mekân hissi uyandırmaktadır. Bu arka planın gece gökyüzü ve yıldızların sembolik anlatımı olabileceği de düşünülebilir ancak, kurbağa korosunun uzaktan duyulan sesleri ile eşleşir. Bu koroyu oluşturan canlılar da Macar ovaları ile Orta Avrupa genelinde yaşayan Macar Unka kurbağalarıdır (*Bombina bombina*)⁹.

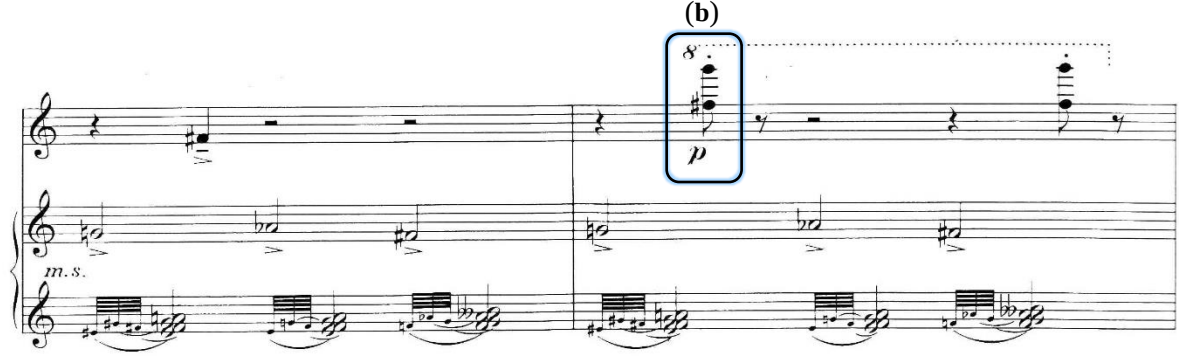

Görsel 2: Unka Kurbağası (*Bombina orientalis*)¹⁰

4. ölçüdeki motifte (b) küçük bir canlı, bir su damlası ya da suya düşen bir nesnenin sesi işitilir.

⁹ Bu kurbağa türünün ses örnekleri aşağıdaki linklerde bulunabilir:
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/38/Кумка.webm>
<https://www.youtube.com/watch?v=xs3R0pglTcw>
<https://www.youtube.com/watch?v=cQwCOBBLXEI>

¹⁰ [https://en.wikipedia.org/wiki/Night_music_\(Bart%C3%B3k\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Night_music_(Bart%C3%B3k))

Görşel 3: 3-4. Ölçüler

5. ölçüdeki motif ise (c) bir baykuş ya da guguk kuşunun sesinin tasviri gibidir.

Görşel 4: 5-6. Ölçüler

7. ve 9. ölçülerde bulunan motif (d), Ağustos böceklerinin düzensiz ötüşleridir.

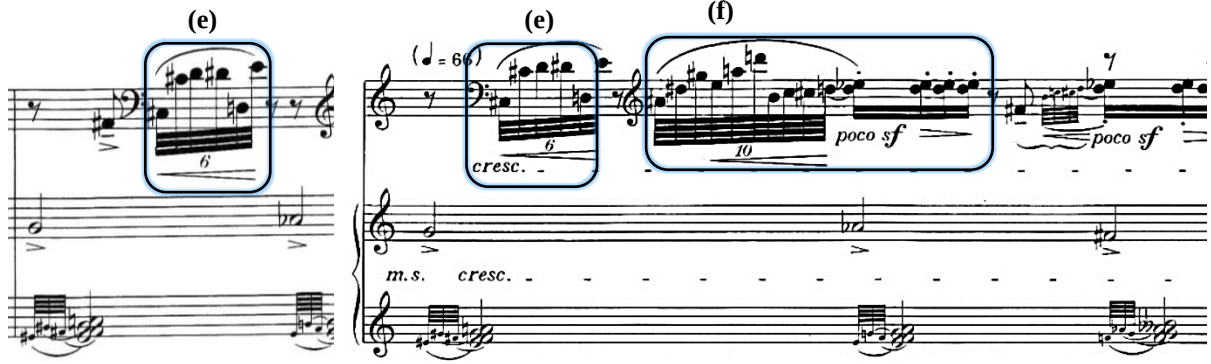

Görsel 5: 7-9. Ölçüler

Görsel 6: Ağustos Böceği (*Neotibicen linnei*)

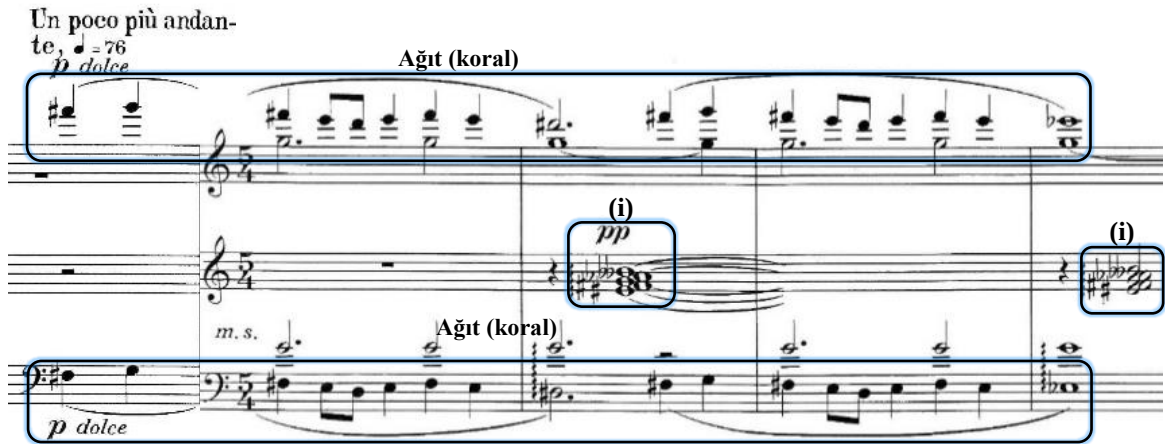
11. ölçüde kalın ses bölgesinde görülen hareketlenme (e), 13. ölçüde de tiz ses bölgesinde bulunan devinim (f) ile bir anlamda karşılık bulmaktadır. Bu kısa diyalog, kesintisiz bir şekilde Ağustos böceğinin sesine bağlanmaktadır.

Görsel 7: 11.ve13. ölçüler

17. ölçüde ise kurbağa korosunun (i) arka planda eşlik ettiği, koral tarzında bir ağıt başlamaktadır. Sanki uzaktaki köyde kaybedilen kişinin ardından yakılan bir ağıt misali duyulur. Bu ağıtın eserdeki varlığı, Bartók açısından insan yapımı seslerin de doğanın ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Köylü sanatını “doğanın bir fenomeni” (Ujfalussy, 1972, s. 228) olarak nitelendiren besteci için köylü müziği de doğanın ayrılmaz parçalarından biridir. Kendi açıklamasıyla;

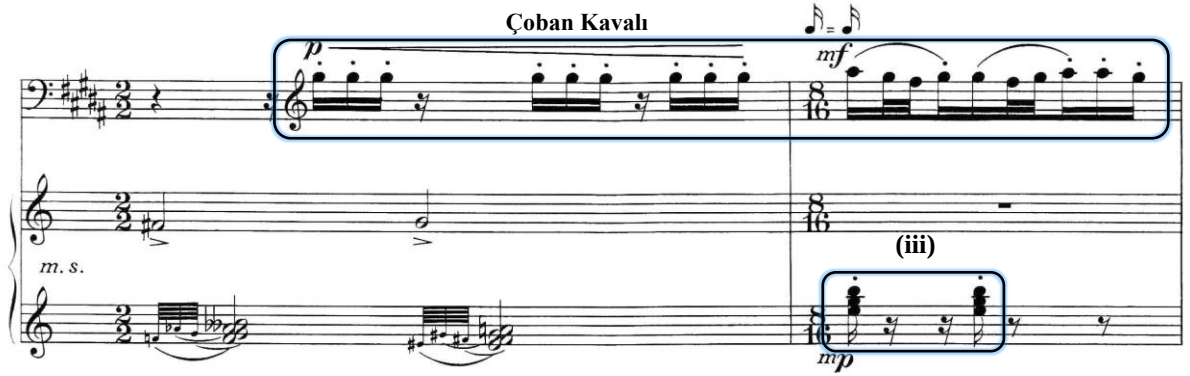
... köylü müziği, işleyişi bilinçsiz olan doğal bir gücün yarattığı değişikliklerin sonucudur; hiç eğitim almamış bir insan topluluğu tarafından dürtüsel olarak yaratılır; hayvan ve bitkisel yaşamın çeşitli biçimleri kadar doğal bir üründür. Bu nedenle, bireylerin oluşturduğu tek melodiler yüksek sanatsal mükemmelliğin pek çok örnekleridir. Küçük halleriyle, müzik sanatının en büyük başarıları kadar mükemmeldirler. Aslında bunlar, bir müzik fikrinin, tüm tazeligi ve düzgünlüğüyle - kısacası mümkün olan en iyi şekilde ve en kısa biçimde ve en basit araçlarla ifade edilebileceği klasik modellerdir (Bartók, 1981, s.III).

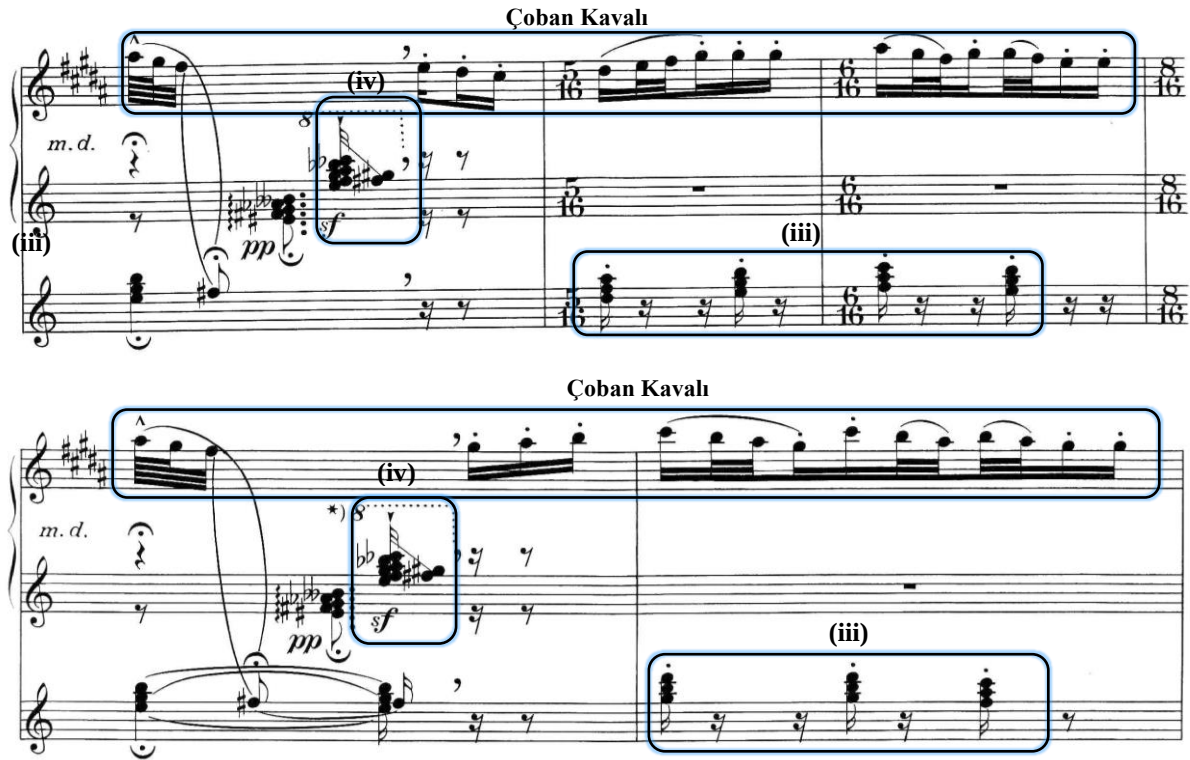
Görsel 9: 17-21. Ölçüler

37. ölçüde tekrar eden Sol# notalarıyla yavaş yavaş beliren çoban kavalının, 38. ölçü itibarıyla başat karakter haline geldiği görülmektedir. Kavalın melodisi Do# Dorian modundadır; ancak

sol eldeki akorlar (iii), kendi modunu ısrarla sürdüren bir enstrüman edasıyla *bimodal*¹¹ bir karşılık verir. Neşeli bir karaktere sahip olan ve sanki uzaktaki bir köy düğününde çalınan bu melodi, 39. 41. ve 44. ölçülerde aralara giren ve kurbağaların suya atlama seslerini andıran kuvvetli akorlarla (iv) sürekli kesilmektedir.

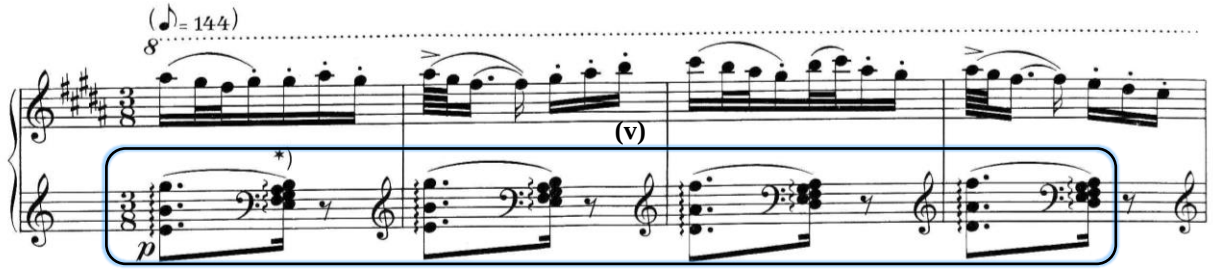
Görsel 11: 37-38. Ölçüler

Görsel 12: 39-43. Ölçüler

49. ölçüde sol eldeki *bimodal* eşliğin çeşitlenmesiyle (v) kuvvetli zaman hissi anlaşılır hale gelmekte ve iki zamanlı dans müziklerini anımsatan ritim iyice belirginleşmektedir.

¹¹ Bimodalite: Aynı anda iki farklı aralık diziminin (modun) kullanımı (Bimodality. Erişim: 23.11.2022, <https://en.wikipedia.org/wiki/Bimodality>).

Görsel 13: 49-52. Ölçüler

58. ölçüde tekrar duyulmaya başlanan ağıta 60. ölçüde doğa sesleri, 61. ölçüde de çoban kaval müziği eklenmektedir. Üç farklı temanın bu şekilde üst üste binişi sayesinde dinleyici, bu farklı mekân ve katmanları aynı anda deneyimleyerek algılayabilmektedir.

Görsel 14: 57-63. Ölçüler

Tüm bu ton kümelerinin, uyumsuzların, hüzünlü bir ağıtın ve neşeli bir düğün müziğini andıran melodinin aynı anda duyulması korkunç bir karmaşaya yol açacak gibi görünse de Bartók, bu katmanların hem piyano tekniği açısından birleştirilmesi güçlüğüne hem de duyuluştaki netlik ve anlaşılabilirliklerini üstün bir beceriyle sağlamaktadır.

3. SONUÇ

Açık Havada adlı piyano süitinin dördüncü parçası olan *Gecenin Müziği*, Béla Bartók'un bestecilik anlayışında son derece özel bir yere sahiptir. Bu kısa ama oldukça etkileyici eserin adından türetilen 'gece müziği' stili, bestecinin olgunluk döneminde yazdığı birçok eserde önemli bir rol oynamakta ve 20. yüzyılın özellikle ilk yarısındaki modern müzik anlayışına eşsiz bir katkı sağlamaktadır. Eserlerinin çoğunlukla ağır bölümlerinde yer yer bir bütün olarak, yer yer de kesitler halinde ortaya çıkan bu stili, diğer birçok eş değeri gibi çok kesin ve net tanımlamak pek de mümkün değildir. Ancak, Romantik Dönem'den miras kalan ve genellikle piyano için yazılmış karakter parçası olarak kabul gören *Noktürn* kavramını bambaşka bir eksene oturttuğu, öznellikten nesnellığe ve duygulardan duyulara varan müthiş bir dönüşüm gerçekleştirdiği rahatlıkla söylenebilir.

Bartók'un doğaya olan özel ilgisi ve sevgisinin bir tezahürü olarak karşımıza çıkan 'gece müziği' stili, adını aldığı *Gecenin Müziği* başlıklı eserde belki en yoğun, dolaysız ve çarpıcı şekilde ortaya çıkmaktadır. Eserin başlangıcında doğa olaylarının ve hayvansal/bitkisel seslerin oluşturduğu bir atmosfer hakimdir, ancak ilerleyen süreçte pastoral yaşantının bir parçası olan insan yapısı sesler de müziğe dahil olmaktadır. Buradaki en ilginç nokta, cenaze ve düğün gibi birbirine taban tabana zıt iki atmosferi yansıtan müzikal karakterlerin önce art arda, sonra da bir arada duyulmaları, ancak herhangi bir karmaşa yaratmak yerine müthiş bir zenginlik oluşturmalarıdır. Bu durum, kanımca hem köylü sanatını doğanın bir fenomeni olarak görmesinin 'doğal' bir sonucu, hem de bestecinin büyük ustalığının nadide bir örneğidir.

Bartók, 20. yüzyıl piyano literatürü ve eserleri içinde çok önemli bir yer tutan *Açık Havada* piyano süiti özelinde *Gecenin Müziği* adlı eseri ile yenilikçi bir bakış açısı getirerek dönemine ve günümüze kadar etkisi süren janrını yaratmıştır. Pastoral temaların 20. yüzyıl piyano müziğindeki değişim-dönüşümüne dair önemli bir örnek teşkil eden eserin araştırıldığı bu çalışmanın, onun gece müziği stilini anlamaya ve eserin fikirsel derinliğini kavramaya yardımcı olacağı düşünülmektedir. Makalenin Türkçe bir kaynak olarak özellikle piyanistlere ve ilgilenenlere fayda sağlaması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Bartók, B. (1926). *Im Freien (Szabadban /Out Doors / En Plein Air)*. Wien: Universal Edition, Nr. 8892 8893.
- Bartók, B. (1971). *Letters*. János Demény (Ed.). London: Faber & Faber. ISBN 10: 0571096387, ISBN 13: 9780571096381.
- Bartók, B. (1981). *The Hungarian Folk Song*. New York: State University of New York Press. ISBN-10: 0873954106, ISBN-13: 9780873954105.
- Bartók Jnr., B. (2021). *Chronicles of Béla Bartók 's Life* (M. Rubin, Çev.). Budapest: Magyarságkutató Intézet. ISBN 978-615-6117-26-7.
- Chung, G.E. (2017). *Principle of Expansion and Contraction in Bartók 's "Out of Doors": From Nature and Folk Sources to Modernistic Abstraction*. International Journal of Musicology, New Series, Vol. 3, s.137-168.
- Hughes, P. (2001). Béla Bartók. *Dictionary of Unitarian and Universalist Biography*. Erişim: 24.11.2022, <https://uudb.org/articles/belabartok.html>.
- Bartók, P. (2002). *My Father*. Homosassa, Florida: Bartók Records. ISBN 10: 0964196123, ISBN 13: 9780964196124.
- Sadie, S. (Ed.) (1998). *The Norton/Grove Concise Encyclopedia of Music*. New York, London: W.W. Norton & Company. ISBN: 0-393-02620-5.
- Schneider, D. (2006) *Bartók, Hungary, and the Renewal of Tradition: Case Studies in the Intersection of Modernity and Nationality*. Berkeley and Los Angeles: University of California Prss. ISBN-13: 978-0-520-24503-7, ISBN-10: 0-520-24503-2.
- Somfai, L. (1984). Analytical Notes on Bartók's Piano Year of 1926. *Studia Musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae*, T. 26, Fasc. 1/4, s. 5-58.
- Somfai, L. (1996). *Béla Bartók: Composition, Concepts, and Autograph Sources*. (Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press, 1996. ISBN 0-520-08485-3.
- Ujfalussy, J. (1972). *Béla Bartók* (R. Pataki, Çev.). Boston: Crescendo Publishing Company. ISBN: 87597-077-X.